

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"
Факультет гуманітарної, філологічної та економічної освіти
Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

НАДІЯ ВОРОНОВА

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА З МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ

Навчально-методичний посібник

ДНІПРО

2025 рік

УДК 37.017.4:373.5.016:342.7(075)

В75

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол №6 від 30. 01. 2025)*

Розробник:

Воронова Н.С. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет".

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет";

Шалашна Н.М. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет".

В75 Воронова Н. Громадянська освіта з методикою викладання:
навчально-методичний посібник. Дніпро: ДВНЗ «ДДПУ», 2025. 58 с.

Навчально-методичний посібник "Громадянська освіта з методикою викладання" спрямований на усвідомлення себе громадянами України, знання своїх прав, формування активності, відповідальності та світоглядних орієнтирів. Розкриває теоретико-практичні проблеми теорії та методики навчання громадянської та історичної освітньої галузі, включаючи методологію, сучасні технології навчання та організацію самостійної роботи здобувачів освіти. Допомогає ефективно навчати громадянства, містить інформацію про особливості змісту та організації навчання, запровадження громадянської освіти на міжпредметній основі, структуру уроку, форми оцінювання та приклади уроків/практичних занять.

© ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет", 2025
© Н. Воронова, 2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розділ 1. Теоретичні та нормативно-правові основи громадянської освіти закладає фундамент розуміння місця та ролі громадянської освіти в сучасній школі, містить визначення понять: "громадянська освіта", "громадянські компетентності", "активна громадянська позиція", розкриває основну мету та ключові завдання курсу в контексті Нової української школи (НУШ). Нормативно-правова база курсу містить огляд державних стандартів, навчальних програм (зокрема інтегрованого курсу), концепції НУШ, розкриває місце курсу "Громадянська освіта" у навчальному плані (інтеграція з історією та правознавством). Принципами викладання визначено демократичність, людиноцентризм, практикоорієнтованість. Основні змістові лінії: Особа і суспільство, Права людини, Демократія, Світ інформації. Концепція навчально-методичного посібника полягає у використанні історичного досвіду як основи для формування громадянських цінностей та аналізу сучасних проблем.

Розділ 2. Методика навчання громадянської освіти є ядром посібника, оскільки містить практичні методичні рекомендації, орієнтовані на формування компетентностей. Розкриваються особливості викладання ГО в школі як от, компетентнісний підхід та його реалізація, формування критичного мислення та медіаграмотності; інтерактивні та практикоорієнтовані методи навчання: методи навчання, засновані на дискусії та діалозі: сократівська бесіда, дебати, "відкритий мікрофон", рольові ігри; проєктні та дослідницькі методи: громадянські проєкти (спрямовані на розв'язання місцевих проблем), міні-дослідження соціальних явищ, методи Case-Study (аналіз конкретних ситуацій): робота з реальними життєвими, правовими чи історичними ситуаціями; використання ігрових та симуляційних вправ: симуляції виборів, судових засідань, засідань органів самоврядування. Запропоновано активне використання ІКТ та цифрових інструментів, як от застосування онлайн-сервісів для опитувань, створення інфографіки, фактчекінгу; робота з цифровими слідами та інформаційною

безпекою. Розділ пояснює методику оцінювання навчальних досягнень: оцінювання комплексних компетентностей (не лише знань, але й навичок та ставлень); використання рубрик (критеріїв), портфоліо, само- та взаємооцінювання.

Розділ 3. розтлумачує планування, організацію навчального процесу, настанови щодо ефективного планування уроків, позаурочної діяльності, календарно-тематичне та поурочне планування. Наводяться приклади інтеграції тем ГО та історії, розроблені компетентнісно-орієнтовані завдання. Висвітлено організацію позаурочної громадянської діяльності, роль шкільного самоврядування, учнівських ініціатив, проведення тижнів громадянської освіти, зустрічі з представниками громади, екскурсії до органів влади. Запропоновано роботу з різними категоріями учнів: інклюзивний підхід у викладанні ГО, забезпечення рівності можливостей та подолання упереджень.

Додатки містять практичні матеріали, готові до використання. Розроблена структура навчально-методичного посібника забезпечує повноцінний цикл навчання для майбутнього вчителя: від розуміння "що викладати" (Розділ 1), через освоєння "як викладати" (Розділ 2), до "як організувати та оцінити" (Розділ 3) і отримання "готових інструментів" (Додатки).

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

- 1.1. Сутність, мета та завдання громадянської освіти (ГО).
- 1.2. Нормативно-правова база курсу.
- 1.3. Принципи та змістові лінії ГО.
- 1.4. Зв'язок історії та громадянської освіти.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

- 2.1. Особливості викладання ГО в школі.
- 2.2. Інтерактивні та практикоорієнтовані методи навчання. Проектні, дослідницькі методи, Case-Study, ігрові та симуляційні вправи.
- 2.3. Використання ІКТ та цифрових інструментів.
- 2.4. Методика оцінювання навчальних досягнень.

РОЗДІЛ 3. ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

- 3.1. Календарно-тематичне та поурочне планування.
- 3.2. Організація позаурочної громадянської діяльності.
- 3.3. Робота з різними категоріями учнів.

ЛІТЕРАТУРА

ДОДАТКИ

Додаток А. Зразки поурочних планів із застосуванням інтерактивних методів (наприклад, "Права і свободи людини", "Медіаграмотність та фейки").

Додаток Б. Збірник case-study та рольових ігор для різних тем курсу.

Додаток В. Приклади анкет, тестів та рубрик для оцінювання.

Додаток Г. Рекомендований перелік джерел (література, освітні платформи, онлайн-ресурси).